

11. Valsverk och järnverksverkstad

Valsverket blev på 1920-talet järnverksverkstad. Idag kan man fantisera om dess storlek bland björkarna bakom bygdegården.

12. Gamla Tvätt- och omklädningsrummet

Här fanns badhus och omklädningsrum för arbetarna på valsverket och på järnverksverkstaden. Strax intill finns en kolyrss, en flätad korg på medar, som användes för transport av träkol.

13. Patronkällan

En mytomspunnen kalkkälla där enligt sägnen Grave blev beskjuten av Rikmats, som lånat ut pengar till Grave i tron att han skulle gifta sig med hans dotter.

14. Kraftstationen

Byggd 1907. Kraftstationen producerar än idag el och drivs av Gravendals Krafverks AB.

15. Gamla brukshandeln

Huset byggdes på slutet av 1800-talet. Idag i privat ägo.

16. Bruksarbetarbostäder

Det var 4 lägenheter i varje hus. Idag privata bostäder.

17. Gamla skomakarbostaden

Gamla skomakarbostaden är byns äldsta hus.

18. Vattentaget

Vid detta slaggtegelhus, som tidigare hade en påbyggd kolbod, stannade ångloken för att fylla på vatten och kol.

19. Banvallen

Banvallen för Säfsbanan, där tåget "Säfsgeta" gick, i 30 kilometer i timmen. Den användes 1876-1970 och hade en spårvidd på 802 mm. Ett stickspår gick fram till valsverket.

20. Gamla järnvägsstationen

Stationen byggdes 1882 och var en knutpunkt i byn. Härifrån fraktades stångjärn mot Hörken och virke mot Hällefors. Idag privatbostad.

21. Vändskivan

Installationen du ser är ett försök att åskådliggöra den vändskiva som en gång fanns på denna plats. Loken kom från stationen och vändes här för återfärd till Fredriksberg, Hörken eller Hällefors

Leder

Bylaget har anlagt tre vandringsleder. Vattnets väg (se nr. 3), Gravelunken och Järnvägsrundan. De senare utgår från bygdegården. Där finns också information och kartor i lådor på fristående informationstavla.

Här finns också en ridled till Strömsdal.

Information om lokala föreningar

Gravendals Byalag tar hand om de gamla husen och vandringslederna. Några gånger varje sommar är både smedja, bakarstuga och hammare öppna. Då kan man även köpa tunnbröd, äta kolbullar och fika i Bygdegården.

Gravendals byalag

Kontakt: Birgitta Gottfries Dahlberg

Telefon: 070-6810551

E-post: birgittagd@hotmail.com

Hemsida: www.hembygd.se/gravendal eller www.visitdalarna/gravendal

Gravendals Bygdegårds och tvättstugeförening

Kontakt: Linda Antonsson

Telefon: 070-2073372

E-post: lindaantonsson73@hotmail.com

Ugglemuseet

Kontakt: Annacari Jading Ohlsson

Telefon: 070-3451102.

Besök fler av Ekomuseum Bergslagens miljöer.

www.ekomuseum.se

GRAVENDAL

Övre: Huset som inrymmer den restaurerade räckhammaren.
Mellan vänster: Labbit
Mellan höger: Smedjan
Nedre: Valsverket, fotograferat 1900 av E. Bergström

I början av 1700-talet rådde i Bergslagen stor brist på träråvara för bergsbrukets energibehov. Sebastian Grave (1684-1748) var lärjunge till uppfinnaren Christopher Polhem, som hade genomfört många nya idéer inom bergteknik. Påverkad av Polhem bröt Grave med det gamla mönstret där hyttor och bruk låg nära de malmrika bergen. Här blev energiråvaran – skog och vattenkraft – viktiga faktorer för lokalisering.

Detta drog bruken till finnmarken. Här fann Grave platsen där älven hade en fallhöjd på 30 meter. Vattnet gav kraft åt såg, kvarn och räckhammare samt en spik- och plåtsmedja.

Senare byggdes ytterligare en räckhammarsmedja som kallades Stensmedjan. Där tillverkades stångjärn för export till bland annat England och Amerika.

Mot slutet av 1800-talet byggdes ett valsverk.

Tackjärnet kom från hyttan i Strömsdal som i sin tur fick järnmalmen från Grängesbergs gruva.

1916 upphörde driften i Gravendal.

1. Skolan

Efter tiden som skola har den använts som ateljé av Bengt och Kerstin Elde. Efter Bengts död 2015 har Kerstin ateljén öppen ibland sommartid..

2. Ugglemuseet

Privatägt museum med omkring 1300 ugglor i alla möjliga material och former.

3. Vattnets väg

Här börjar Vattnets väg. Längsfter leden finns skyltar som beskriver de viktiga platser och byggnader som man passerar. En del av sträckan går dessutom genom en "sagoskog", där man kanske upptäcker tomtar, troll och djurfigurer.

4. Gamla tvättstugan

5. Smedjan och Bakarstugan

I denna byggnad, inrymdes spiksmedjan. Här inne finns förutom en liten utställning, möjlighet att prova på klensmide. I husets andra gavel

kommer du in till bakarstugan. Här bakas "kavelgris" ett slags tunnbröd i vedeldad ugn som är en ombyggd härd från spiksmidesepoken.

6. Labbit

Labbit var ett rum där smederna kunde ta igen sig. *Labbi* var ett uttryck som vallonsmederna förde med sig till Sverige. Ordet kommer från franskans l'abri – ett skydd eller skjul.

7. Herrgården

En huvudbyggnad och två flyglar i rödmålat trä

uppfördes i slutet av 1700-talet. Ena flygeln har flyttats till Fredriksberg och kvarvarande hus har vitputsats. Idag privatbostad.

8. Hammaren

Den gamla räckhammaren restaurerades och återinvigdes 1988 med hjälp av Hellsing Släktförning.

9. Tuben

Tuben byggdes för att vattnet skulle ledas till valsverket och senare även till kraftstationen. Vattenhjulet som driver räckhammaren i dag får sitt vatten via tuben.

10. Bygdegården

Bygdegårdsföreningens samlingslokal. Den kan även hyras och rymmer upp till 125 personer.